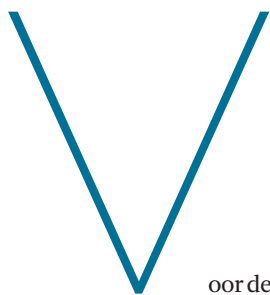

Geen plaats meer voor christenen

Arabische Lente wordt barre winter

Leo Kwartan

Voor de christenen in het Midden-Oosten is de Arabische Lente een barre winter gebleken. Dat geldt letterlijk voor de duizenden Syrische christenen die momenteel proberen te overleven in vluchtelingenkampen in Libanon, Turkije en Jordanië. Ze zijn gevlucht voor het oorlogsgeweld in hun land waar ze meestal tegen hun zin bij betrokken raakten. In dorpen bij Homs werden christenen als As-sadhonden verjaagd door jihadisten, die vervolgens hun bezittingen plunderden. In het noordoosten, verworpen tot schimmig niemandsland waar rebellen, Koerdische milities en criminele bendes opereren, worden weerloze christenen ontvoerd, afgeperst en vermoord.

In Egypte is weliswaar geen burgeroorlog, maar ook hier hebben de christenen weinig baat gehad bij de revolutie. De grondwet die president Morsi onlangs doordrukte, maakt bij monde van artikel 2 duidelijk waar de kopten in het nieuwe Egypte aan toe zijn: de suprematie van de sharia, de islamitische wet, zijnde de belangrijkste bron van wetgeving. Artikel 3 geeft christenen en joden een status aparte binnen een islamitisch staatsbestel, alsof het Ottomaanse Rijk nooit verdwenen is. Artikel 4 stelt dat de sjeiks van een ondemocratische islamitische instelling, de nobele al-Azhar, geraadpleegd moeten worden bij het opleggen van de sharia. Niet het gekozen parlement dus.

De exodus van christenen, die toch al aanzienlijk was, zal verder toenemen. Van de 5,1 miljoen kopten in Egypte zijn er sinds 1980 al 600.000 geëmigreerd. Sinds de val van Mubarak hebben er meer dan 100.000 een visum aangevraagd voor westerse landen. Wat de Arabische

Geen hechte gemeenschap maar theologische, etnische en geografische lappendeken

revolutie heeft toegevoegd aan de van oudsher endemische discriminatie van de kopten, is het toenemende straatgeweld. Kerken branden, terwijl de politie werkeloos toekijkt. Kort voor het referendum over de grondwet trokken fanatici in Assiut met zwaarden door de christelijke wijk, roepend: 'Islamitisch, ondanks de christenen!' Geen kopt ging nog stemmen.

Het christendom in het Midden-Oosten sterft langzaam uit. De Arabische Lente is daar niet de oorzaak van, maar wel een katalysator in een proces dat al 1400 jaar aan de gang is. In het vroege Byzantium was het christendom nog de dominante religie. De komst van de islam zette echter een lange godsdienststrijd in gang die door de christenen werd verloren. Onder de Ottomanen werd hun aanwezigheid gereduceerd tot die van getolereerde minderheid. Na WO I stonden christelijke intellectuelen nog aan de

Het christendom in het Midden-Oosten sterft uit. Herinneringen aan de tijd dat christenen de Arabische samenleving verrijkten, zullen slechts voortleven in Europa en de VS.

Illustratie: Max Kisman

Morgen opent een overzichtstentoonstelling van het werk van Kisman in GR-ID, museum voor het realiseren van GRafische IDEEën, Rabenhauptstraat 65, Groningen.

De auteur

Leo Kwartan is arabist en adviseur voor bedrijven die opereren in het Midden-Oosten.

wieg van seculiere ideologieën als het Arabisch nationalisme en Baathisme die dictators als Nasser, Saddam en Assad voortbrachten. Nu wordt hun plaats ingenomen door islamisten die christenen als fremdkörper beschouwen.

Dat maakt de vraag actueel waarom het de christenen zijn die in het Midden-Oosten het onderspit delven en niet de druzen, alawieten of Koerden die op theologische of etnische gronden toch ook al eeuwenlang verguisd worden. Neem de druzen in Palestina: 65 jaar na de vestiging van de staat Israël zijn ze in staat gebleken een stevige positie te veroveren in de Israëliëse strijdkrachten en politiek. Er bestaat zelfs een druzische zionistische beweging. De Palestijnse christenen beschikten niet over een dergelijk aanpassingsvermogen. De meesten verkochten hun bezit en emigreerden.

Zelfs joden wonen nog — of weer — in het Midden-Oosten, zij het geconcentreerd in Israël. Wat hebben druzen en joden wat christenen missen? Het antwoord is dat de christenen in tegenstelling tot deze groepen geen coherente entiteit vormen. Anders dan het Vaticaan en christelijke leiders ons willen doen geloven is het christendom in het Midden-Oosten geen hechte geloofsgemeenschap maar een theologische, etnische en geografische lappendeken met een groot gebrek aan onderlinge solidariteit.

Zo bracht de Amerikaanse invasie van Irak in 2003, en de burgeroorlog die daar op volgde, een massale uittocht van Irakese christenen op gang. Tienduizenden Chaldeeërs en Assyriërs trokken naar Libanon, waar ze getraumatiseerd en berooid aankwamen. Libanon, met zijn grote en rijke maronitisch-christelijke gemeenschap, leek een logische keuze. Niets bleek minder waar. Bassam al-Shabb, een christelijke parlementariër in Libanon, vertelde me dat de maronieten indertijd geen vinger uitstaken. Ze zagen die Irakezen liever opdonderen naar de VS of Europa. Ze waren doodsbang dat niet-maronitische christenen hun machtspositie in Libanon zouden bedreigen.

Van de miljoen christenen die voor 2003 in Irak woonden, is nu 60% vertrokken. De meesten vluchtten naar Syrië, waar hun nu (alweer) een uiterst onzekere toekomst wacht. Anderen reisden door naar Europa en de VS. Eigenlijk is er voor christenen geen plek meer in de Arabische wereld. Libanon is geen Israël, dat joden uit landen als Rusland, Chili en Ethiopië zonder onderscheid des persoons samensmeedde tot een levenskrachtige samenleving. Aldus keren de christenen het Midden-Oosten de rug toe, op zoek naar een land waar kerken niet worden opgeblazen en priesters niet onthoofd.

In commentaren over Syrië negeert het Vaticaan doorgaans het pluriforme karakter van het Syrische christendom. Het gaat voorbij aan het feit dat de meerderheid behoort tot oosterse kerken die het primaat van de paus niet erkennen. Het suggereert dat christenen ten dode

zijn opgeschreven, mocht Assads regime vallen en islamisten Damascus binnentrekken. De persdienst van het Vaticaan neemt soms letterlijk Assads propaganda over. Een bericht op 21 maart 2012 dat 90% van de christenen in Homs etnisch was gezuiverd door het Farouq Bataljon en buitenlandse jihadisten, bleek verzonnen.

Het Vaticaan lijkt niet te beseffen dat dergelijke berichten de relaties tussen rebellen en christenen, katholiek of niet, op scherp zetten en kunnen leiden tot een massale exodus. Dat geldt ook voor uitspraken van de maronitische patriarch Bishara al-Ra'i, de belangrijkste christelijke leider in de Levant, die onlangs in Rome tot kardinaal werd benoemd. Hij maakt geen geheim van zijn steun voor het Baath-regime in Damascus, dat hij omschrijft als het Arabische systeem dat het dichtst bij democratie staat. Zul-

Persdienst van het Vaticaan neemt soms letterlijk Assads propaganda over

ke uitspraken zijn desastreuus voor christenen in Aleppo die wonen in wijken die door het Vrije Syrische Leger (FSA) worden bezet.

De afzonderlijke Syrische kerken kopen niets voor dergelijke generalisaties en stellingnames. Elke gemeenschap zal zijn eigen politiek moeten formuleren om te kunnen overleven in het Syrische slachthuis, afhankelijk van zijn politieke en geografische situatie. Zo zouden de Grieks-orthodoxen, de grootste christelijke gemeenschap in Syrië, zelfmoord plegen als ze zich te vroeg zouden voegen in de rijen van de rebellen. Ze zijn geconcentreerd in het westen van Syrië, rond Damascus en in gebieden waar Assad nog oppermachtig is. Voor de Syrisch-orthodoxen die geconcentreerd zijn in het bevrijde noordoosten geldt het omgekeerde.

In Aleppo, dat een ware encyclopedie aan kerkgenootschappen herbergt, is elke politieke uitspraak dynamiet. Soennitische rebellen hebben bedreigd met leuzen als: de alawieten naar het graf en de christenen naar Beiroet. Niettemin hebben de Armeniërs in Aleppo met het FSA onderhandeld over samenwerking. Maar toen de rebellen in september hun wijk binnentrokken, namen de Armeniërs de wapens tegen hen op, met steun van het Syrische leger. Neutraal blijven is meestal geen optie, vluchten wel.

Bassam al-Shabb, zelf Armeniër, verwacht niet dat er na de Syrische revolutie nog een levensvatbare Armeense gemeenschap in Aleppo zal bestaan. De herinneringen aan de tijd dat christenen de Arabische samenleving verrijkten, zullen binnenkort nog slechts voortleven in de Verenigde Staten, Europa, Armenië en een handvol wegwijnende gemeenschappen in het Midden-Oosten.

